

Archeologienota: De geplande verkaveling aan de Dorpsstraat te Meerbeek (gem. Kortenberg)

Julie Van Roy

Tienen, 2024
Studiebureau Archeologie bv

Archeologienota: De geplande verkaveling aan de Dorpsstraat te Meerbeek (gem. Kortenberg)

Julie Van Roy

**Tienen, 2024
Studiebureau Archeologie bv**

Colofon

Archeologienota: De geplande verkaveling aan de Dorpsstraat te Meerbeek (gem. Kortenberg)

Projectleiding:	Annelies De Raymaeker & Vanessa Vander Ginst
Erkend archeoloog:	Julie Van Roy
Auteurs:	Julie Van Roy
Foto's en tekeningen:	Studiebureau Archeologie bv (tenzij anders vermeld)
Plannen en kaarten:	Onderliggende kaartlaag: www.geopunt.be ; www.dov.vlaanderen.be of www.agiv.be (tenzij anders vermeld)

Op alle teksten, foto's en tekeningen geldt een auteursrecht. Zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van Studiebureau Archeologie bv mag niets uit deze uitgave worden vermenigvuldigd, bewerkt en/of openbaar gemaakt, hetzij door middel van webpublicatie, druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook.

Studiebureau Archeologie bv
Bietenweg 20
3300 Tienen
www.studiebureau-archeologie.be
info@studiebureau-archeologie.be
tel: 0474/58.77.85

©2024, Studiebureau Archeologie bv

Inhoudsopgave

Hoofdstuk 1 Bureauonderzoek	2
1.1 Beschrijvend gedeelte	2
1.1.1 Administratieve gegevens	2
1.1.2 Archeologische voorkennis	4
1.1.3 Onderzoeksopdracht	4
1.1.4 Beschrijving geplande werken	5
1.1.5 Werkwijze	7
1.2 Assessmentrapport	9
1.2.1 Landschappelijke ligging van het projectgebied	9
1.2.2 Historische beschrijving van het projectgebied	13
1.2.3 Archeologisch kader van het projectgebied	20
1.2.4 Datering en interpretatie van het onderzochte gebied	23
1.2.5 Synthese	24
Hoofdstuk 2 Programma van maatregelen	26
2.1 Administratieve gegevens	26
2.2 Gemotiveerd advies	28
2.3 Programma van maatregelen voor uitgesteld vooronderzoek	29
2.3.1 Onderzoekstechnieken landschappelijk bodemonderzoek	34
2.3.2 Onderzoekstechnieken verkennend archeologisch booronderzoek	35
2.3.3 Onderzoekstechnieken waarderend archeologisch booronderzoek	37
2.3.4 Onderzoekstechnieken proefputten i.f.v. artefactenvindplaatsen uit de steentijd	39
2.3.5 Onderzoekstechnieken proefsleuven	39
2.3.6 Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk	41
2.3.7 Noodzakelijke maatregelen voor de bescherming van archeologisch erfgoed	41
Bibliografie	42

Hoofdstuk 1 Bureauonderzoek

1.1 Beschrijvend gedeelte

1.1.1 Administratieve gegevens

Projectcode:	2023L58
Aanleiding:	De archeologienota werd opgemaakt voor een geplande verkaveling aan de Dorpsstraat te Meerbeek (gem. Kortenberg). Het projectgebied omvat een oppervlakte van ca. 12 832 m ² . Daarmee valt de vergunningsaanvraag binnen de aanvragen waarbij de perceelsoppervlakte 3000 m ² of meer bedraagt en de totale oppervlakte van de geplande werken 1000 m ² of meer bedraagt. (Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013, het Onroerenderfgoedbesluit van 16 mei 2014 en de Code van Goede Praktijk).
Erkend archeoloog:	Julie Van Roy OE/ERK/Archeoloog/2021/00015 Studiebureau Archeologie bv, OE/ERK/Archeoloog/2015/00002
Locatie:	Meerbeek (gem. Kortenberg), Dorpsstraat z.n. (fig. 1.1 en 1.2) Bounding box: punt 1: x = 165 614, y = 174 746 punt 2: x = 165 779, y = 174 942 Gemeente Kortenberg, Afd. 3, Sectie A, percelen 201F en 202S
Relevante termen:	Bureauonderzoek, colluvium, Romeins, middeleeuwen
Bebouwde zones:	Niet van toepassing.

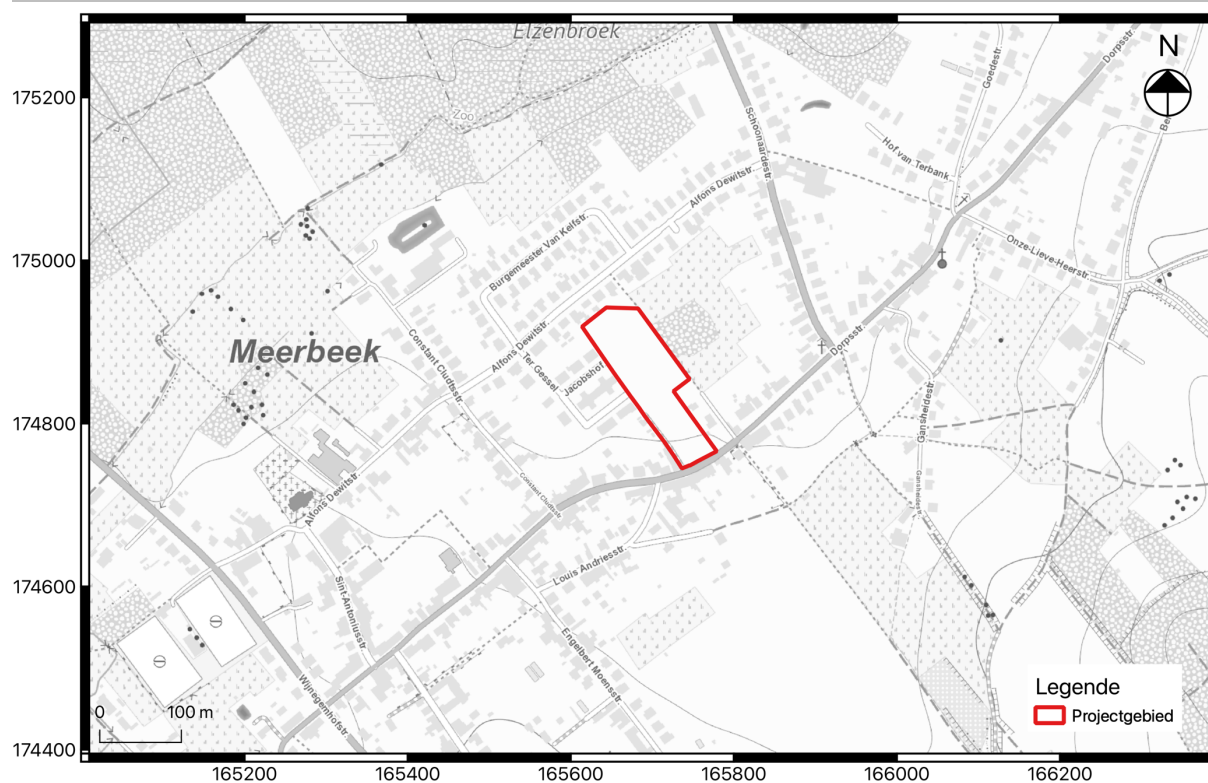

Fig. 1.1: Uittreksel van de topografische kaart met situering van het projectgebied (©Databank Ondergrond Vlaanderen).

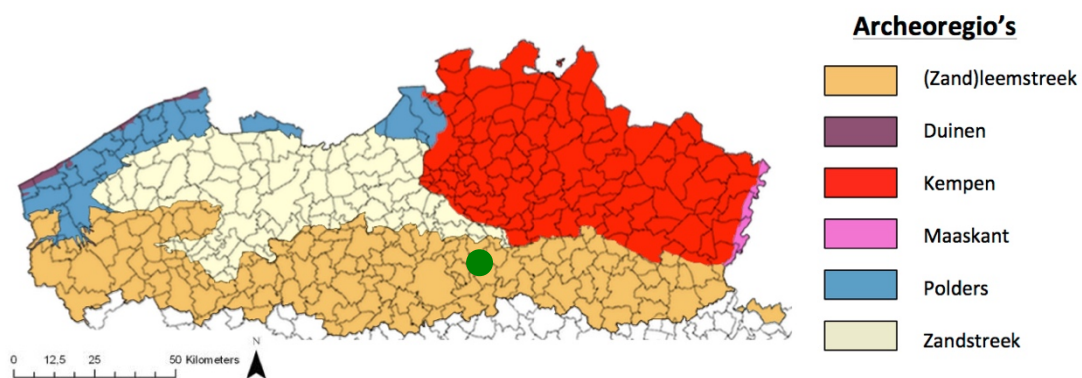

Fig. 1.2: Situering van het projectgebied binnen de verschillende Vlaamse archeoregio's.¹

¹ <https://onderzoeksbalans.onroerendergoed.be/onderzoeksbalans/archeologie>

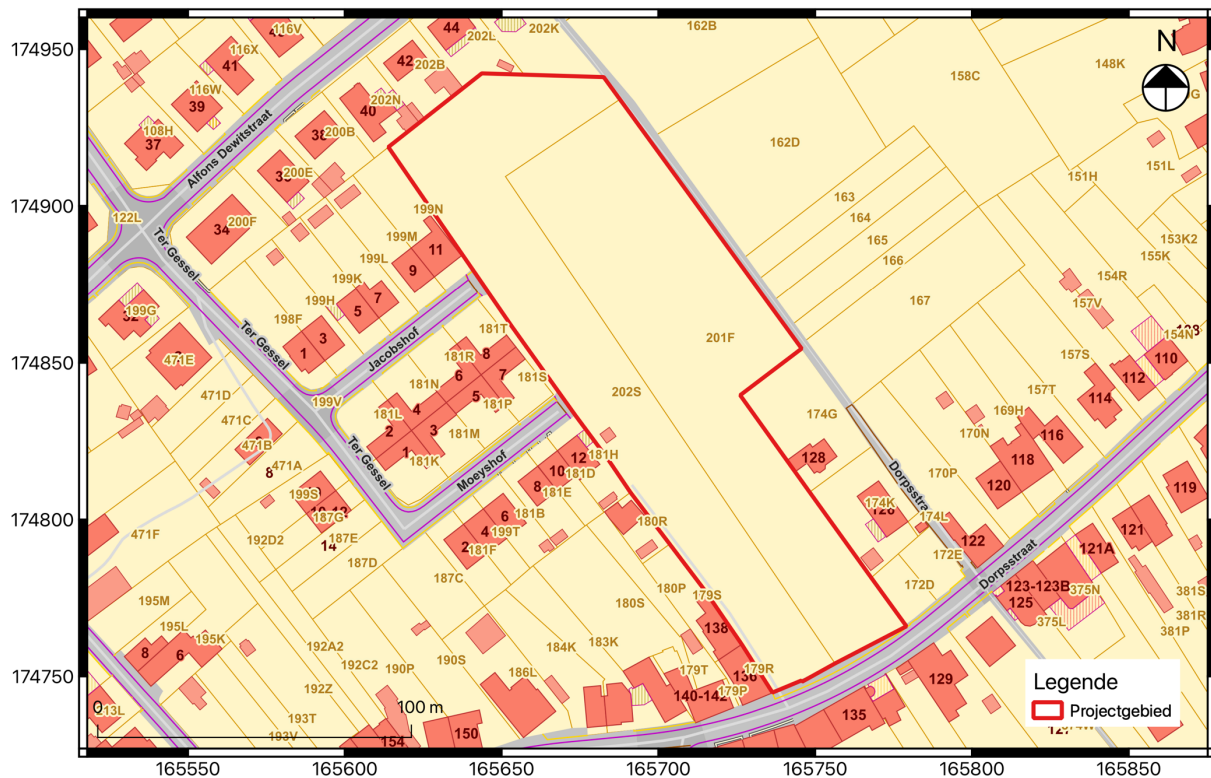

Fig. 1.3: Uittreksel van het kadasterplan met situering van het projectgebied (©CADGIS).

1.1.2 Archeologische voorkennis

Niet van toepassing.

1.1.3 Onderzoeksopdracht

Het archeologisch vooronderzoek beoogt vast te stellen of er een archeologische site aanwezig is op een terrein, wat de karakteristieken en de bewaringstoestand van deze site zijn, wat haar relatie is met het landschap, welke waarde ze heeft, en hoe ermee moet omgegaan worden in het kader van bodemingrepen.

De Code Goede Praktijk draagt een aantal mogelijke fasen aan, opgedeeld in prospectie zonder ingreep in de bodem (bureaustudie, landschappelijk bodemonderzoek, geofysisch onderzoek, veldkartering) en prospectie met ingreep in de bodem (verkennend archeologisch booronderzoek, waarderend archeologisch booronderzoek, proefsleuven en proefputten, proefputten in functie van steentijd artefactensites). Na voltooiing van elke fase in het vooronderzoek wordt afgewogen of verder vooronderzoek noodzakelijk is en wat de aard van dat vooronderzoek is. Na iedere fase in het vooronderzoek volgt verder vooronderzoek, zonder ingreep in de bodem of met ingreep in de bodem,

indien op basis van de reeds uitgevoerde fase(s) van het vooronderzoek onvoldoende informatie gegenereerd is om:

- de hoogstwaarschijnlijke afwezigheid van een archeologische site afdoende te staven.
- een gemotiveerde uitspraak te doen over het al dan niet moeten nemen van maatregelen.
- een plan van aanpak voor een archeologische opgraving op te maken.
- een plan van aanpak voor een behoud *in situ* op te maken.

De keuze van de methode voor verder vooronderzoek wordt gebaseerd op de volgende vier criteria, aangezien het doel van een archeologisch vooronderzoek immers is om met een minimum aan destructie van het archeologisch erfgoed bovenstaande informatie te kunnen leveren:

- Is het mogelijk deze methode toe te passen op dit terrein?
- Is het nuttig deze methode toe te passen op dit terrein?
- Is het overdreven schadelijk voor het bodemarchief deze methode toe te passen op dit terrein?
- Is het noodzakelijk deze methode toe te passen op dit terrein (kosten-batenanalyse)?

Vraagstelling:

- Kan de hoogstwaarschijnlijke afwezigheid van een archeologische site afdoende gestaafd worden?
- Zijn er archeologisch relevante sites aanwezig?
- Wat is het wetenschappelijk potentieel van de aanwezige sites?
- Moeten er bijkomende maatregelen genomen omwille van eventuele aanwezige sites?
- Maak een plan van aanpak op voor een eventueel vervolgonderzoek.
- Kunnen maatregelen voorgesteld worden voor een eventueel behoud *in situ* van een aanwezige archeologische site? Hoe kunnen deze maatregelen afgedwongen en gecontroleerd worden?

Randvoorwaarden:

Niet van toepassing.

1.1.4 Beschrijving geplande werken

Huidige situatie

Het projectgebied is momenteel onbebouwd en in gebruik als akker. Er staan enkele tijdelijke constructies en een stockageplaatsen op.

Fig. 1.4: Detail uit een luchtfoto van 2023 met aanduiding van het projectgebied.

Geplande werken²

De geplande werken voorzien in het verkavelen van het terrein voor de bouw van 28 eengezinswoningen. Er komt nieuwe wegenis en er zullen 34 parkeerplaatsen worden aangelegd. Verder komt er nieuwe wegenis en groenaanleg. Op dit moment is nog niet geweten hoe de woningen er exact zullen uitzien, maar conform de regelgeving m.b.t. verkavelingen wordt er van een algehele versterking van de ondergrond uitgegaan.

² Alle informatie met betrekking tot de geplande werken werd aangeleverd door de initiatiefnemer. Alle tot nu toe beschikbare informatie werd in de archeologienota opgenomen..

Fig. 1.5: Inplantingsplan nieuwe toestand (© Architect en initiatiefnemer).³

1.1.5 Werkwijze

Voor het bureauonderzoek zijn de aardkundige gegevens (o.a. digitale hoogtemodellen) van het onderzoeksgebied verzameld op basis van online ter beschikking gestelde data.⁴ Verder werden de topografische kaart van België, de tertiair geologische kaart, de quartair geologische kaart, de bodemkaart, het kadasterplan en luchtfoto's geraadpleegd. Een geomorfologische kaart werd niet geraadpleegd, vermits deze niet beschikbaar is voor het projectgebied. Al deze plannen – online beschikbaar via Geopunt Vlaanderen en het Nationaal geografisch Instituut van België – werden verder bewerkt tot publicatieplannen met behulp van de software QGIS.

Van het tot nu toe uitgevoerde historisch en heemkundig onderzoek is een status quaestionis opgemaakt met betrekking tot het onderzoeksgebied op basis van de beschikbare publicaties en de digitale Inventaris van het Bouwkundig Erfgoed van Onroerend Erfgoed.⁵

³ De groen ingekleurde zone naast de verkaveling is een bestaand bos en behoort niet tot de aanvraag.

⁴ www.dov.vlaanderen.be

⁵ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/>

Het historisch kaartmateriaal (Ferraris, Atlas der Buurtwegen, Vandermaelen, topografische kaarten) is gegeorefereerd geraadpleegd via het geoportaal van het agentschap Onroerend Erfgoed. Aan de hand van het historisch kaartmateriaal, in combinatie met luchtfotografie, is nagegaan hoe het grondgebruik gedurende de laatste eeuwen op en rond het projectgebied evolueerde. Deze informatie kan een impact hebben op de kwaliteit van het eventueel aanwezige bodemarchief en de bewaring ervan.

Bijkomend archiefonderzoek is niet uitgevoerd omdat uit de analyse van het historisch kaartmateriaal geen grondgebruik naar voren komt dat dit noodzakelijk maakt. Een grondige studie van de beschikbare archivalische bronnen kan wel bijkomend informatie aandragen voor de middeleeuwse geschiedenis van het onderzoeksgebied, maar een dergelijk onderzoek is van een dusdanige omvang dat dit niet past binnen een archeologienota. Om een overzicht van de archeologie in de omgeving te creëren, is gebruik gemaakt van de gegevens uit de Centraal Archeologische Inventaris, beschikbare archeologienota's en publicaties.

1.2 Assessmentrapport

1.2.1 Landschappelijke ligging van het projectgebied

Deze paragraaf overloopt kort de landschappelijke context van het projectgebied, met aandacht voor de aardkundige en hydrografische situering, de fysisch-geografische context en bodemgesteldheid.

Het projectgebied ligt in het centrum van Meerbeek, een deelgemeente van Kortenberg. De gemeente Kortenberg bevindt zich centraal in de (zand)leemstreek en meerbepaald in de Brabantse leemstreek. De omgeving is ook gekend als het land van Bertem-Kortenberg. De streek heeft een golvende topografie met valleien en enkele verstedelijkte kernen.⁶ Ter hoogte van Kortenberg is er sterk versnipperde onregelmatige open ruimte aanwezig.

Ter hoogte van het projectgebied is de vallei van de Molenbeek het opvallendste landschappelijk element met hoogteverschillen die in de omgeving variëren tussen <35 m en >65 m TAW. Het projectgebied zelf ligt tussen 40 en 41,1 m TAW en helt licht af richting het noordwesten. De Molenbeek vertakt ten noorden van het projectgebied in de Tergesselbeek en de Vloetgroube. De eerste bevindt zich op ca. 210 m van het projectgebied, de tweede op ca. 170 m. Alle waterlopen behoren tot het Dijlebekken.

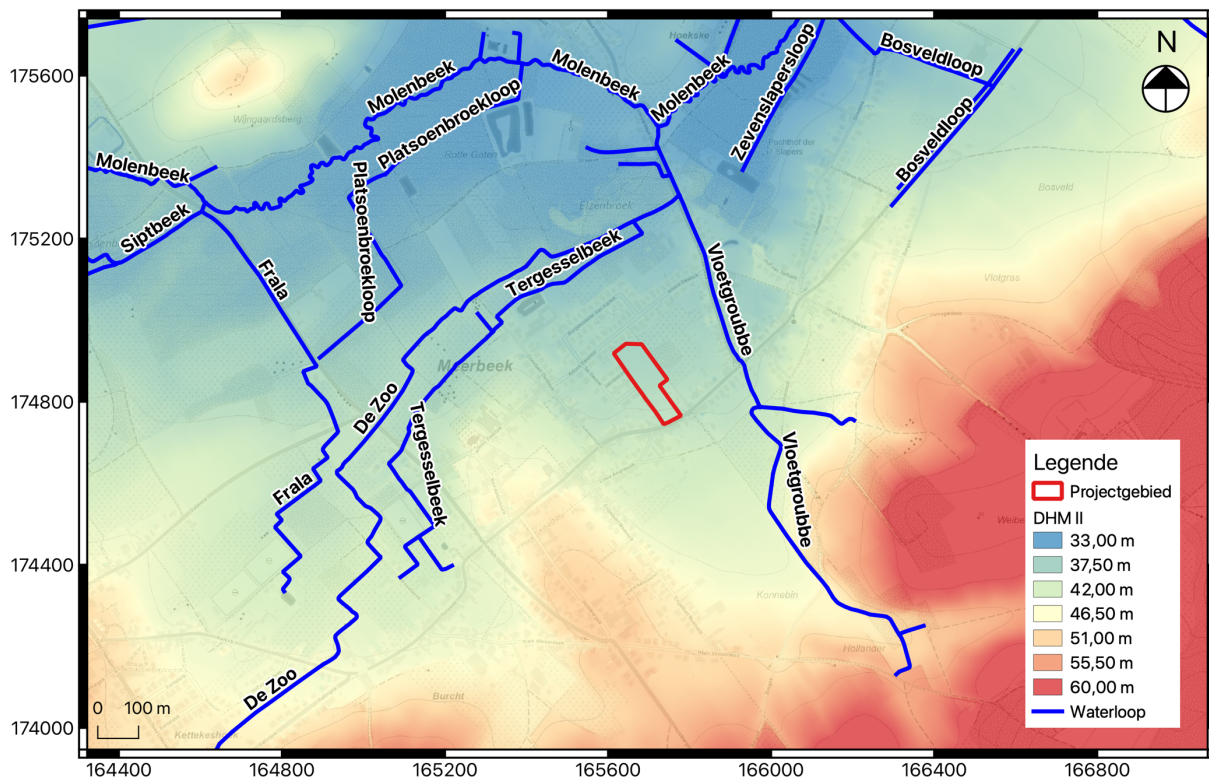

Fig. 1.6: Uittreksel uit het digitaal hoogtemodel met aanduiding van het projectgebied.

⁶ Antrop e.a. 2002, 51.

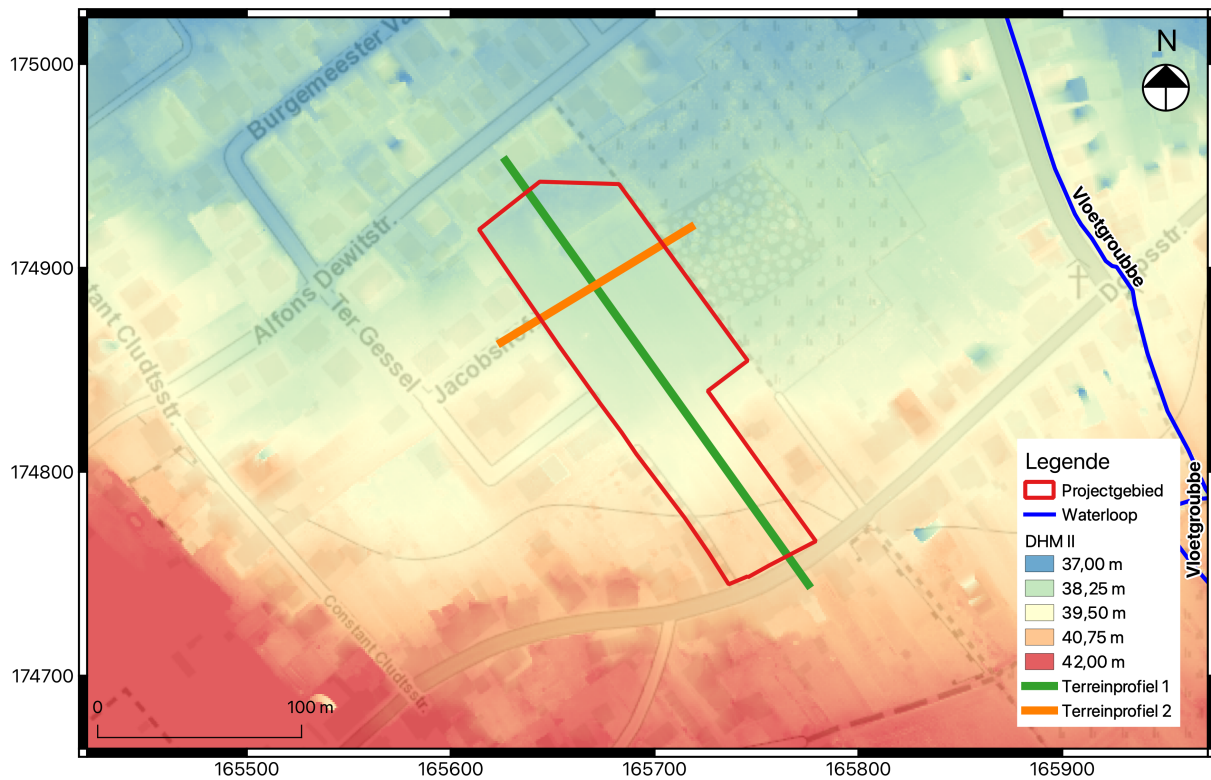

Fig. 1.7: Detail uit het digitaal hoogtemodel met aanduiding van het projectgebied en de terreinprofielen.

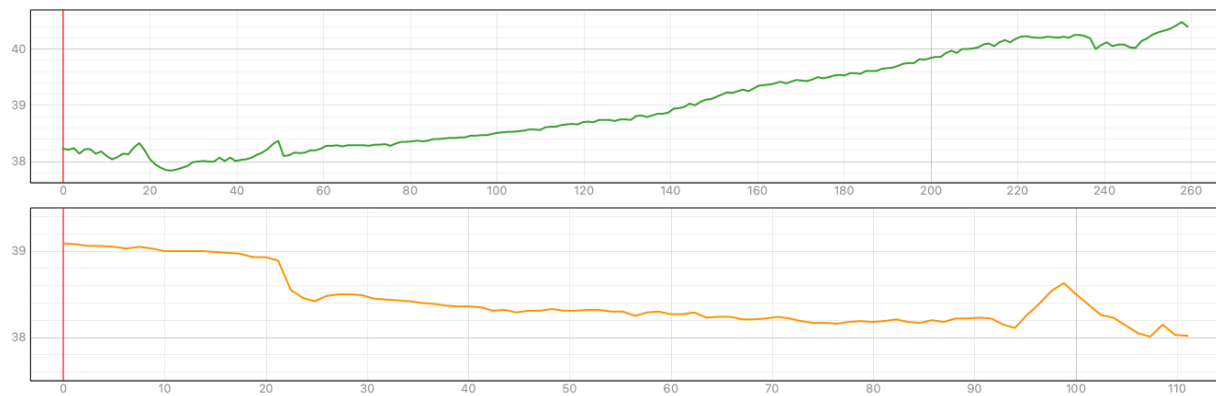

Fig. 1.8: Hoogteverloop ter hoogte van het projectgebied van noordwest naar zuidoost (groen) en van zuidwest naar noordoost (oranje).

Hieronder volgt een opsomming van de voor het projectgebied beschikbare gegevens, gebaseerd op www.geopunt.be en www.dov.vlaanderen.be.

De tertiair geologische ondergrond bestaat ter hoogte van het projectgebied uit de Formatie van Lede uit het midden eoceen (49,0-41,2 Ma). De formatie is opgebouwd uit lichtgrijs fijn zand dat soms kalksteenbanken kan bevatten. Het sediment is kalk- en fossielhoudend en kan glauconiethoudend

zijn. Er komt ook een basisgrind voor. Volgens de quartairdiktekaart komt de Formatie van Lede voor op een diepte van ca. 6 m.

Op de quartairprofieltypenkaart is het projectgebied in een donkeroranje zone gelegen. Hier komt het Haspengouw Leem voor (weichseliaan, 114 000 – 9000 v.C.), een fijne afwisseling van zand en leem, waarin zich mogelijk de Kesselt-bodem heeft gevormd. Hierboven op zit het Brrabant Leem (weichseliaan, 114 000 – 9000 v.C.), een leempakket bestaande uit een ontkalkt bovengedeelte en een kalkrijk ondergedeelte. Het projectgebied ligt op een klein plateau tussen verschillende opgevulde erosiegeulen (roze en groene zones).

Ter hoogte van het plangebied komen volgens de bodemkaart Adp- en OB-gronden voor. OB-gronden zijn bebouwde en bijgevolg niet gekarteerde gronden. Een Adp-bodem is opgebouwd uit matig nat, matig gleyig leem zonder profielontwikkeling. Archeologisch onderzoek op het terrein ten westen van het projectgebied toont aan dat er colluvium kan voorkomen.

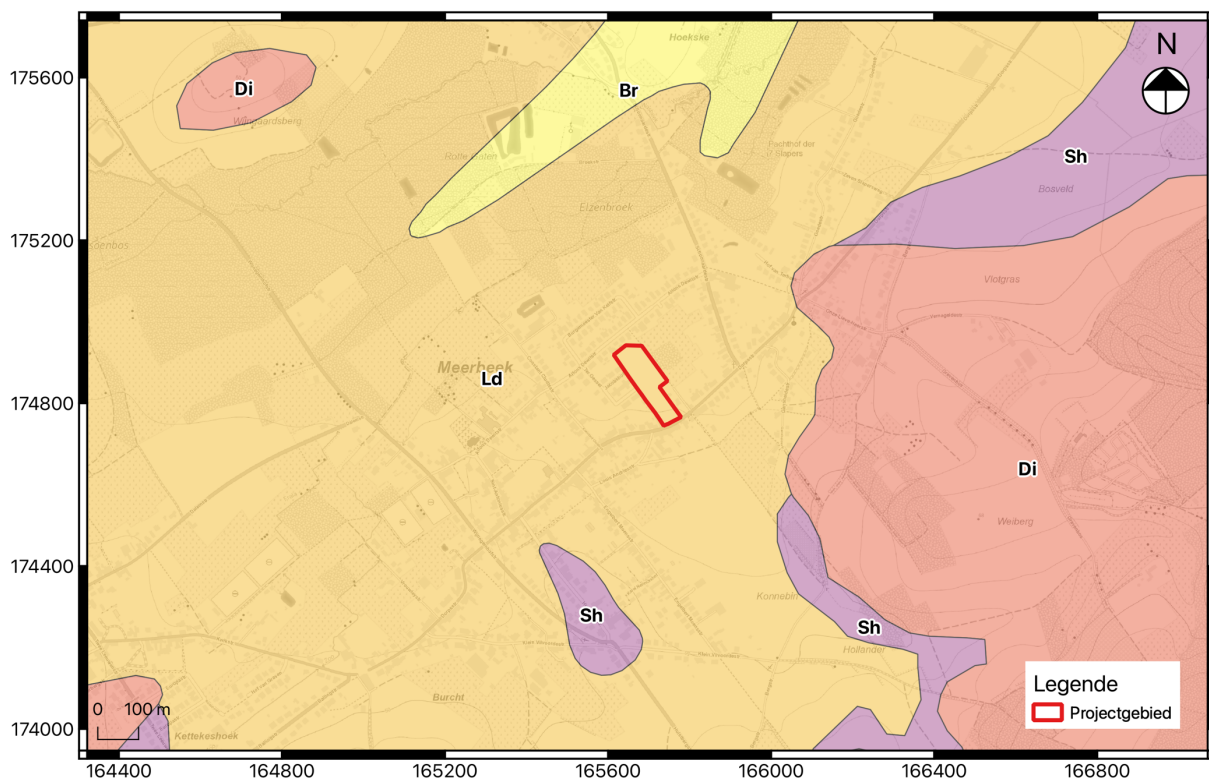

Fig. 1.9: Uittreksel uit de tertiair geologische kaart met aanduiding van het projectgebied.

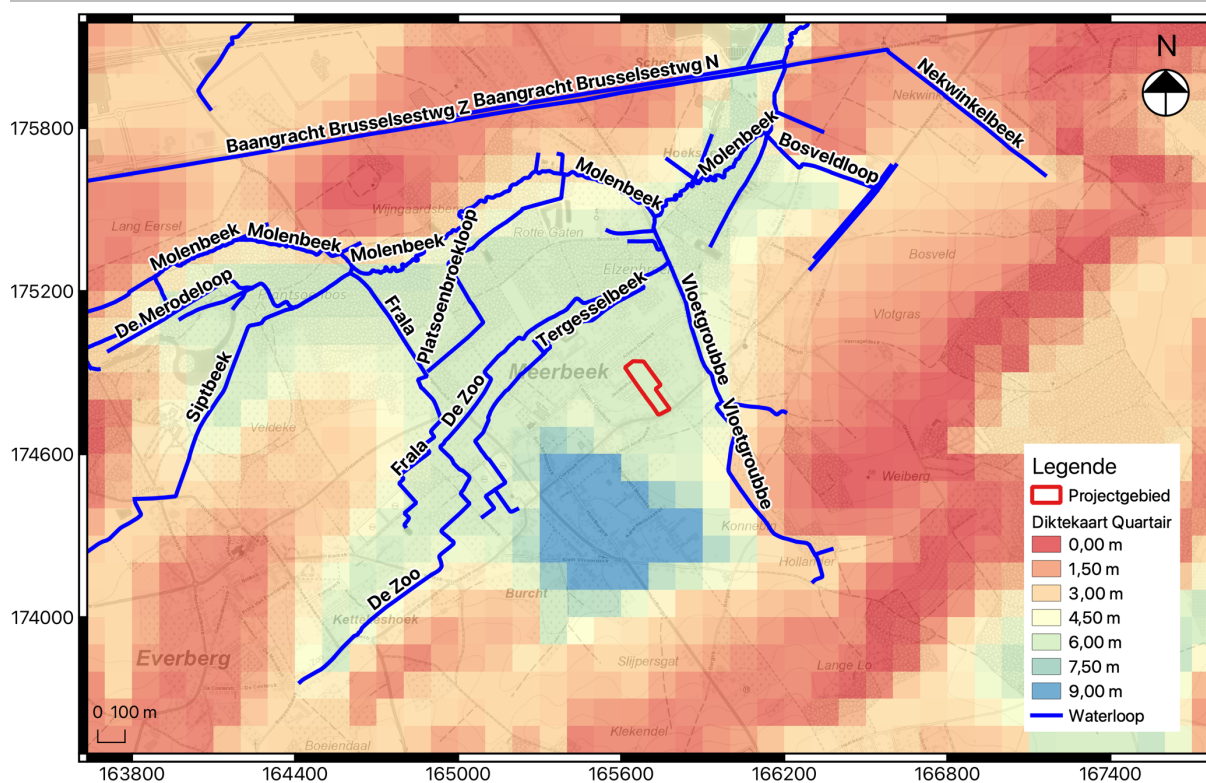

Fig. 1.10: Uittreksel uit de quartairediktheekkaart met aanduiding van het projectgebied.

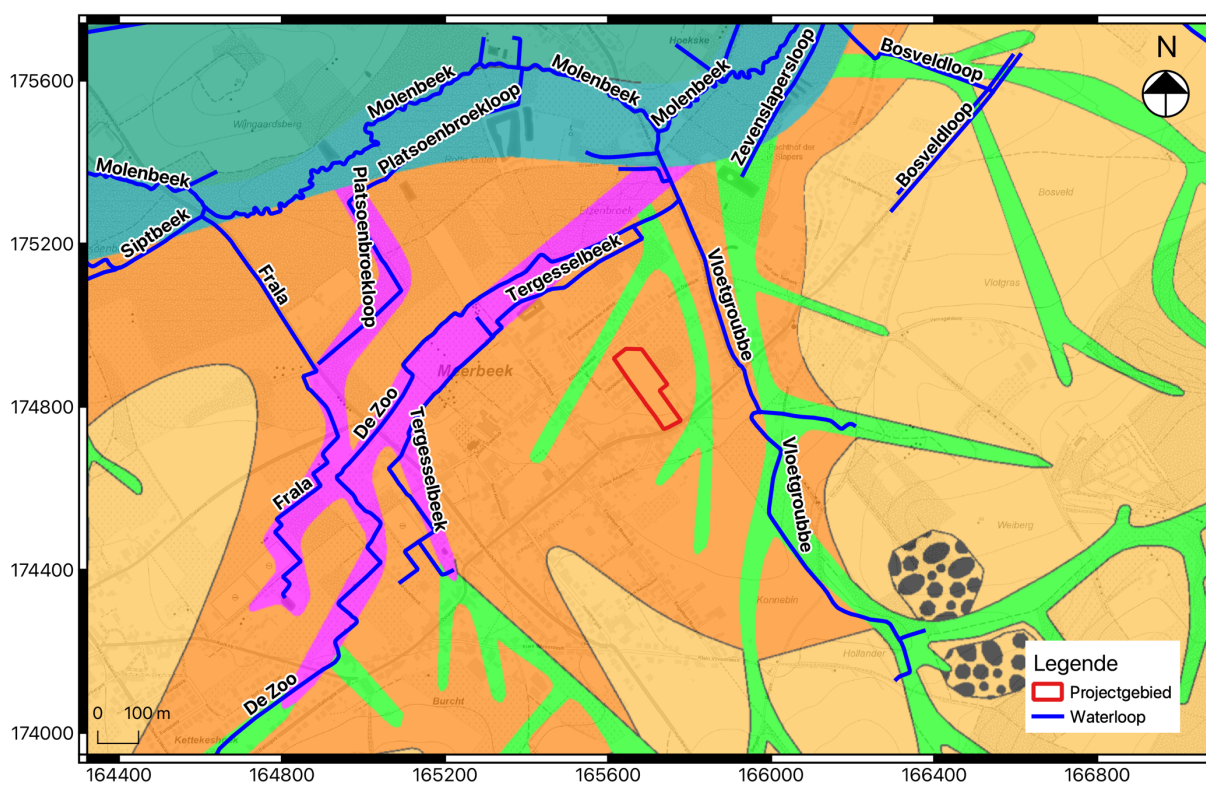

Fig. 1.11: Uittreksel uit de quartaairprofieltypekaart met aanduiding van het projectgebied.

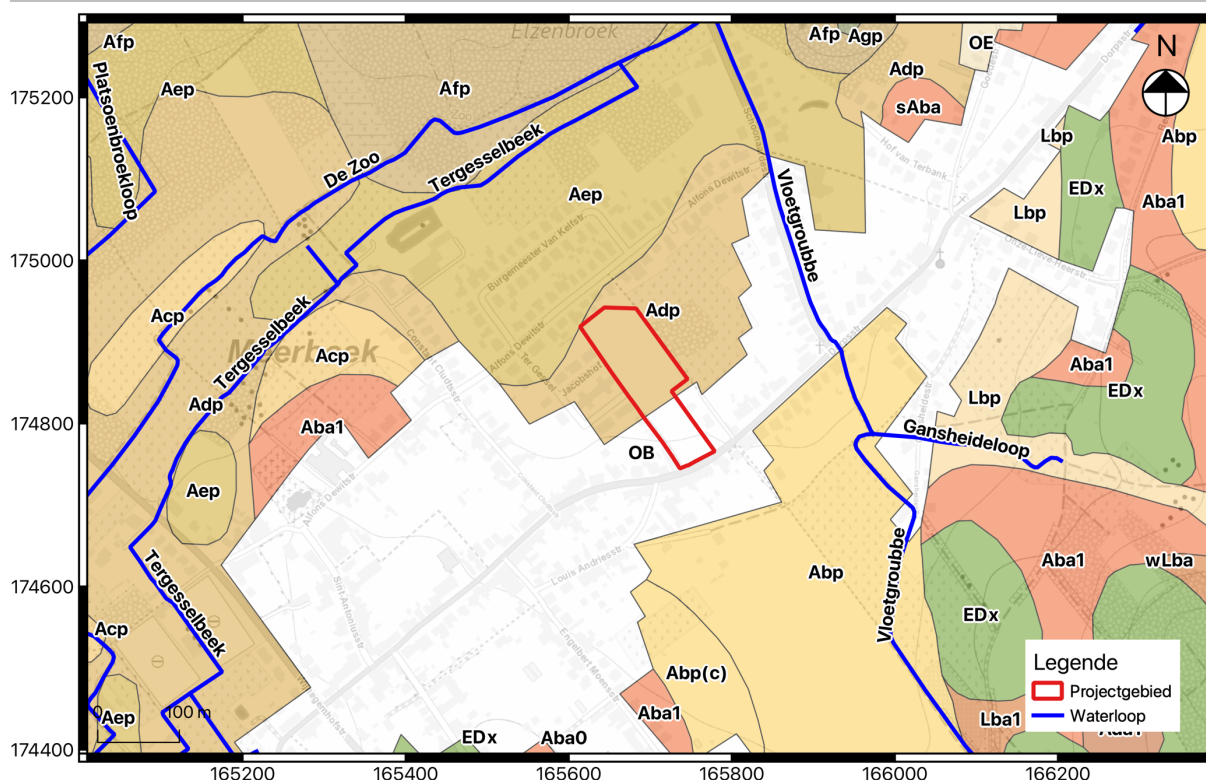

Fig. 1.12: Detail uit de bodemkaart met aanduiding van het projectgebied.

1.2.2 Historische beschrijving van het projectgebied

Algemeen

Uit archeologisch onderzoek blijkt dat er al meer dan 10 000 jaar, gedurende korte of lange periodes, mensen op het grondgebied van Kortenbergh verbleven. Bij archeologische opgravingen te Erps-Kwerps werden artefacten uit de vroege ijzertijd en de La Tène-periode (450 – 100 v.C.) gevonden. In dezelfde deelgemeente stootte men eveneens op een vroegmiddeleeuws graf.

In 1095 erkende Gualgericus, bisschop van Kamerijk, het bestaan van een religieuze gemeenschap. Deze gemeenschap was ontstaan op de “Curtenbergh”, de heuvel die een controlepost vormde op de oude middeleeuwse weg Brussel-Leuven. Deze heuvel is nu bekend als de Eikelenberg, ten zuiden van de huidige dorpskern en waar zich nu de Villa La Chênaie of Eikelenhof (1841) bevindt. 1095 wordt daarom als het stichtingsjaar van Kortenbergh aanvaard, maar het begin van Kortenbergh dateert met bijna zekerheid van voor zijn abdij. Het prille begin van Kortenbergh start met twee Frankische nederzettingen: Lindergem en Beernem. De kloosterzusters verhuisden in het begin van de 13de eeuw naar de 750 meter meer noordelijk gelegen vallei van de Aderbeek, aan het Minneveld, waar nu nog steeds, gedeeltelijk, de oude abdij van Kortenbergh staat. Van oudsher was Kortenbergh de woonplaats van de Heren van Cortenberg, die een belangrijke rol speelden in de geschiedenis van het Hertogdom Brabant. Het Charter van Kortenbergh werd op 27 september 1312 in de abdij van Kortenbergh door de

zieke hertog Jan II van Brabant ondertekend. Het was de eerste keure op het Europees vasteland van die aard.

Op het einde van de 15de eeuw wordt Kortenbergh geteisterd door oorlogen. Zo plunderen de troepen van Maximiliaan van Oostenrijk (1459–1519) de streek. De 16de eeuw wordt gekenmerkt door godsdienstoorlogen. In het najaar van 1568 roofden de troepen van Willem van Oranje (1533–1583) de omgeving van Kortenbergh. Ook de volgende eeuw kregen de contreien van Kortenbergh te maken met de doortocht van legers en legerbendes.⁷

Meerbeek is de kleinste en meest landelijke deelgemeente van Kortenbergh. Dit dorp werd nooit doorkruist door belangrijke verkeersaders en huisvestte geen graven of prinsen. Toch staat hier nog de oudste van de vijf kerken. De westertoren van de kerk dateert van de tweede helft van de 13de eeuw en is opgetrokken in Maas-Romaanse stijl. Deze Sint-Antoniuskerk is één van de zeldzaam geworden kerken waaromheen nog een kerkhof ligt. Van in de 18de eeuw tot aan de landbouwcrisis van 1880 was Meerbeek hoofdzakelijk een dorp van graanboeren, die later overschakelden op veeteelt en nog later op witloofteelt.⁸

Cartografisch

De oudste beschikbare kaart voor het projectgebied is de kaart van Villaret uit het midden van de 18de eeuw. De kaart is niet erg goed te georefereren, maar de locatie van het projectgebied kan toch bij benadering achterhaald worden. De kaart toont een landelijke omgeving, met enkele hoeves verspreid langs de grotere wegen. In het zuiden van het projectgebied zou ook een gebouw hebben gestaan. De weg die over het terrein loopt, lijkt eerder het gevolg van een foute schaal op de kaart te zijn.

Op de Ferrariskaart (ca. 1777) kan het plangebied beter herkend worden. Ook deze kaart toont bebouwing in het zuiden van het terrein. De 19de-eeuwse kaarten bevestigen deze situatie. Op de luchtfoto van 1971 is te zien dat de historische bebouwing nog aanwezig was. In de jaren erna werd deze echter gesloopt, zoals blijkt uit de luchtfoto van 1979-1990. Nadien bleef het terrein in gebruik als landbouwgrond. Er heeft wel wat activiteit plaatsgevonden, maar het lijkt niet om bodemingrepen te gaan.

⁷ <https://medium.com/@christiaanjanjanssens/kortenbergh-76abc22f9f2d>

⁸ <http://oud.kortenbergh.com/vrijetijd/toerisme/geschiedenis.php>

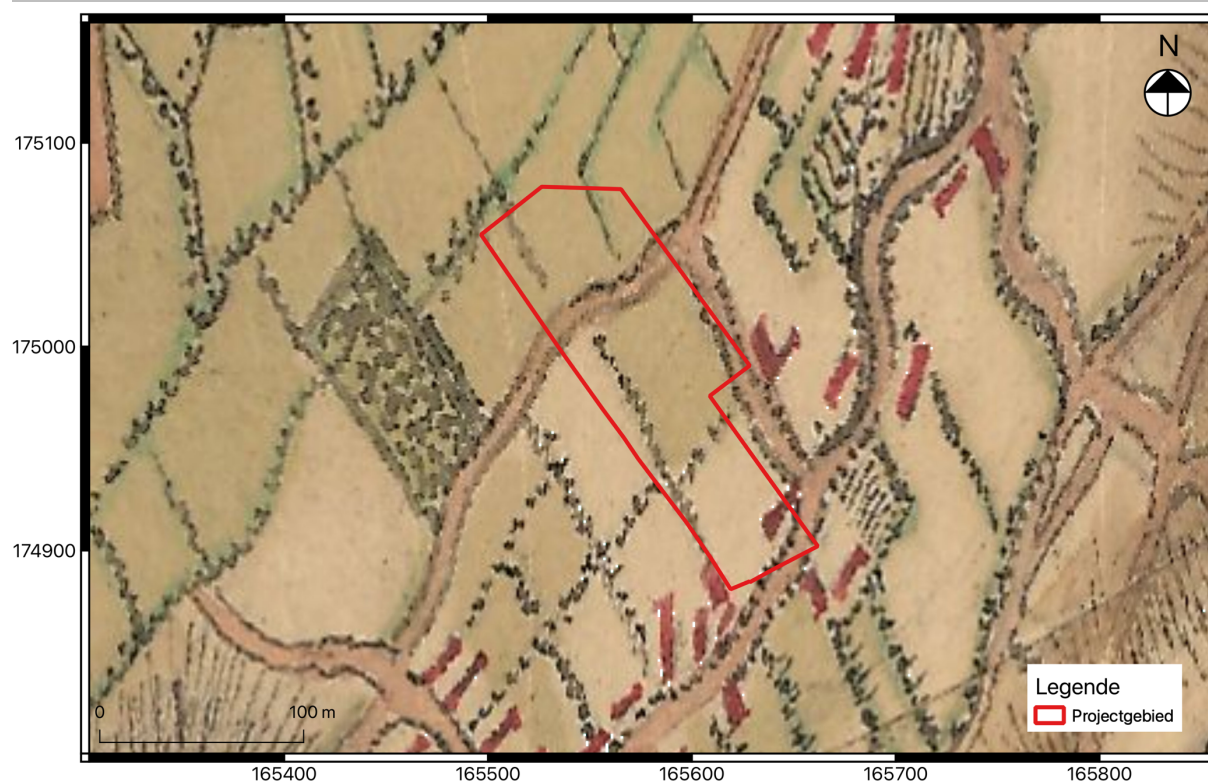

Fig. 1.13: Detail uit de Villaretkaart (1745-1748) met aanduiding van het projectgebied.

Fig. 1.14: Detail van de Ferrariskaart (ca. 1777) met aanduiding van het projectgebied.

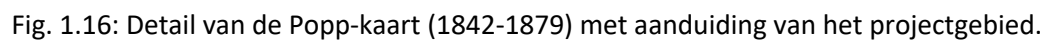
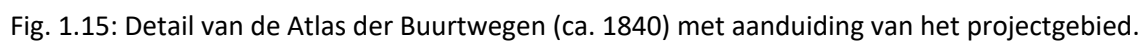

Fig. 1.17: Detail van de Vandermaelenkaart (1846-1854) met aanduiding van het projectgebied.

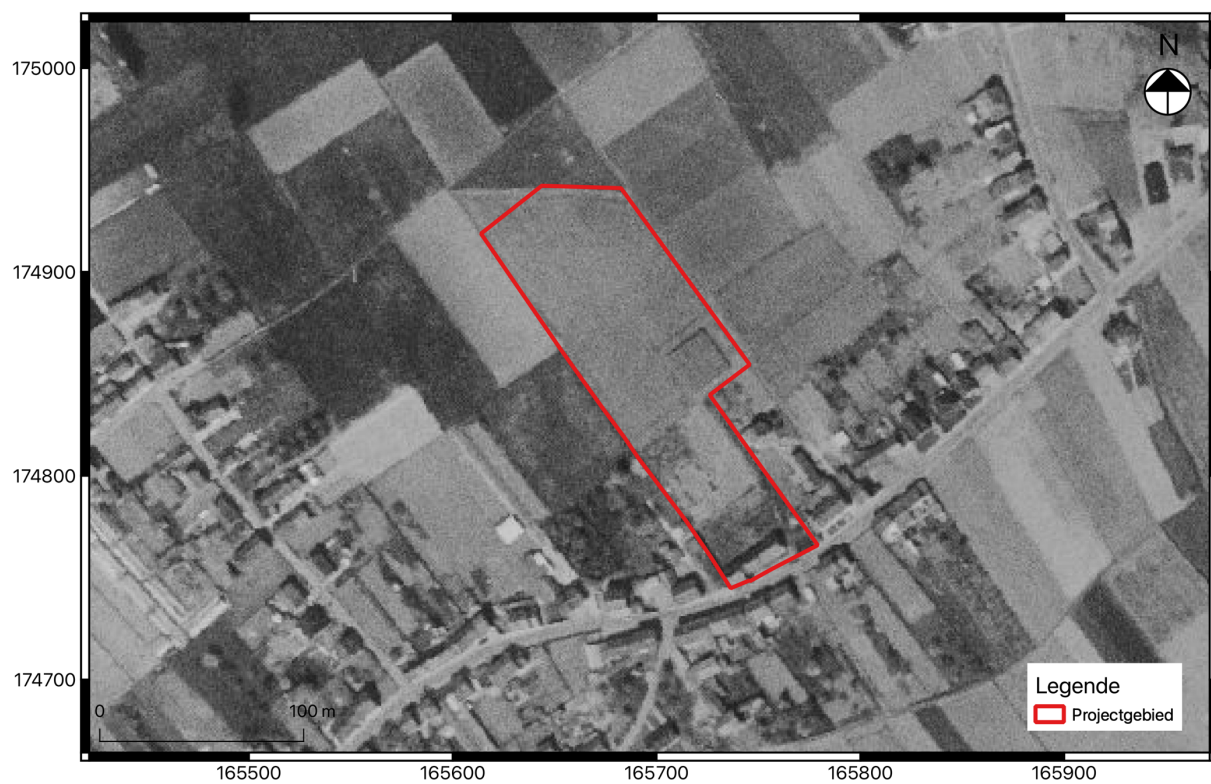

Fig. 1.18: Detail uit een luchtfoto van 1971 met aanduiding van het projectgebied.

Fig. 1.19: Detail uit een luchtfoto van 1979-1990 met aanduiding van het projectgebied.

Fig. 1.20: Detail uit een luchtfoto van 2005-2007 met aanduiding van het projectgebied.

Fig. 1.21: Detail uit een luchtfoto van 2013 met aanduiding van het projectgebied.

Fig. 1.22: Detail uit een luchtfoto van 2023 met aanduiding van het projectgebied.

1.2.3 Archeologisch kader van het projectgebied

Hoewel de geschiedenis van Meerbeek niet zo goed gekend is, zijn er in de omgeving wel al een aantal archeologische vindplaatsen geregistreerd.

Opgravingen en vooronderzoeken

In 2009 werd een terrein aan de Goedestraat opgegraven door ARON (CAI 20 128). Volgens cartografische bronnen was naast het terrein een laatmiddeleeuws pachthof gelegen (CAI 1729). Op het terrein werden sporen uit de volle en late middeleeuwen aangetroffen. Tijdens de volle middeleeuwen werd er op het terrein waarschijnlijk aan ijzerwinning gedaan. Er werden resten van schachtoventjes en een mogelijk artisanaal complex onderzocht. In de late middeleeuwen stond er een constructie met haard op het terrein. Het is echter niet duidelijk of het om een woonhuis gaat of eerder om een werkplaats of opslagruimte. Mogelijk is er een verband met het pachthof.⁹

Datzelfde jaar trok ARON proefsleuven op een terrein vlak naast de opgegraven zone (CAI 150 379). Er werden enkele sporen aangetroffen die gelinkt konden worden aan lokale ijzerproductie. Er werd o.a. een oventje met metaalslakken teruggevonden. Toch werd geen vervolgonderzoek geadviseerd.¹⁰

In 2013 heeft Archebo een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd op het terrein vlak naast het huidige projectgebied (CAI 162 940). Er werden sporen aangetroffen uit de volle middeleeuwen. Het gaat om restanten van ambachtelijke activiteit, waarschijnlijk ijzerproductie of -bewerking. De vulling van meerdere sporen bevatte metaalslakken. In het colluviumpakket waren fragmenten van Romeinse dakpannen aanwezig. Er werd op het moment van de proefsleuven geen onmiddellijk vervolgonderzoek geadviseerd. Wel werd er voorgesteld om over te gaan tot een opgraving indien de aanpalende terreinen mee onderzocht zouden kunnen worden. Ondertussen is het terrein uit het vooronderzoek echter bebouwd en kan dit onderzoek niet meer plaatsvinden.¹¹

Studiebureau Archeologie onderzocht in 2013 het terrein waar de gemeentelijke begraafplaats zou worden uitgebreid (162 941). Een grote kuil, mogelijk een silo, dateerde uit de Romeinse periode. De overige sporen bleven beperkt tot witlofoventjes uit het einde van de 19de of het begin van de 20ste eeuw. Vervolgonderzoek bleek niet noodzakelijk.¹²

Enkele jaren geleden, in 2020, heeft ARON nog een derde terrein aan de Goedestraat onderzocht (CAI 890 989). In eerste instantie werd er landschappelijk geboord om na te gaan of het terrein nog een potentieel had voor steentijd artefactensites. Dit bleek niet het geval te zijn, waardoor werd

⁹ Wesemael e.a. 2009.

¹⁰ Wesemael 2009.

¹¹ Van De Konijnenburg e.a. 2013.

¹² De Puydt & Smeets 2013.

overgegaan op proefsleuven. Dit leverde geen archeologisch relevante sporen of vondsten op, waardoor het terrein werd vrijgegeven.¹³

Terreinprospectie, metaaldetectie en toevalsvondsten

In de omgeving van het projectgebied werden een aantal archeologische vondsten ingezameld tijdens veldprospectie. Op de Wijngaardsberg werden twee concentraties lithische artefacten uit de steentijd aangetroffen (CAI 3636 en 3637). Ter hoogte van locatie 3636 waren ook Romeinse dakpannen aanwezig. Iets oostelijker en zuidelijker werden nog meer Romeins aardewerk en bouwceramiek gevonden (CAI 3913 en 147). Ook aan de Sint-Antoniuskerk (CAI 3815) werden Romeins materiaal en een silex artefact gevonden (CAI 1930). Aan Elzenbroek werden fragmenten van mogelijke grenspalen ingezameld (CAI 212 565, 212 566 en 212 567). Ook ten noordoosten van het projectgebied werd op een viertal plaatsen lithisch materiaal uit de steentijd gevonden (CAI 3628, 3644, 3645 en 3646). Net ten noorden van het projectgebied werd Romeins aardewerk als toevalsvondst gemeld (CAI 4716). Verderop in de Dorpsstraat werd middeleeuws kogelpotaardewerk gevonden (CAI 1957).

Ten noorden van de Wijngaardberg konden met behulp van een metaaldetector een Romeinse zilvermunt (CAI 1893) en een Romeinse intaglio-ring (CAI 150 064) worden opgespoord. Ter hoogte van locatie CAI 3912 stond het laatmiddeleeuwse Hof ter Bank. Een penning of munt werd als toevalsvondst gemeld.

Historische locaties

De Bergstraat (CAI 2123) is als mogelijke secundaire Romeinse weg aangeduid.

Aan de Wijnegemhofstraat was het laatmiddeleeuwse Wijnegemhof gelegen (CAI 10 231). Verderop in deze straat was een laatmiddeleeuwse waterburcht gelegen (de Borcht). Deze werd nadien omgebouwd tot pachthof (CAI 3833).

Bureauonderzoeken

De laatste jaren werden er nog enkele archeologienota's opgesteld, waarbij (nog) geen archeologisch onderzoek met ingreep in de bodem heeft plaatsgevonden.

Condor Archaeological Research schreef in 2019 een archeologienota voor een terrein aan de Louis Andriesstraat (ID 10 167). Er was een verwachting voor artefactensites uit de steentijd en grondsporensites vanaf het neolithicum. Een vervolgonderzoek in de vorm van landschappelijke

¹³ Augustin e.a. 2020. (Archeologienota ID 8747, nota ID 15 697)

boringen, eventueel een steentijdtraject, en proefsleuven bleek noodzakelijk.¹⁴ Dit vooronderzoek lijkt echter nooit uitgevoerd te zijn geweest en ondertussen is het terrein wel bebouwd.

In 2020 werd door Abo een archeologienota opgemaakt voor een aantal straten in Kortenbergh en Everberg (ID 16 725). Gezien het lange tracé, ter hoogte van een historische verbindingsweg, had het project een hoog archeologisch potentieel vanaf de steentijd. Er werd vervolgonderzoek geadviseerd, maar niet voor het gedeelte in Meerbeek. Hier was de ondergrond reeds te sterk verstoord of was de zone van de geplande werken te klein om tot nuttige kenniswinst te leiden.¹⁵

All-Archeo stelde in 2021 een bureaustudie op voor de aanleg van fietspaden langs de Hulstbergstraat en de Bertem-Meerbeeksesteenweg (ID 20 801). Het projectgebied lag ter hoogte van een helling van een heuvelrug en een erosiegeul. Er werd geen vervolgonderzoek geadviseerd, omdat de landschappelijke ligging het archeologisch potentieel erg laag maakt.¹⁶

In 2022 schreef All-Archeo een archeologienota voor de heraanleg van de dorpskern van Meerbeek (ID 23 492). Aangezien het om het centrum van het dorp gaat, is er een hoog archeologisch potentieel vanaf de middeleeuwen. Mogelijk komen er ook resten uit de steentijd of de Romeinse tijd voor. Er werden een landschappelijk bodemonderzoek, mogelijk een steentijdtraject, en proefsleuven geadviseerd.¹⁷

Studiebureau Archeologie stelde in 2023 een archeologienota op voor een terrein op de grens met Everberg (ID 26 205). Het terrein lag landschappelijk gezien niet interessant voor een prehistorische artefactensite. Het lag niet in een gradiëntzone en was erosiegevoelig. Grondsporensites kunnen wel nog voorkomen, waardoor een proefsleuvenonderzoek werd geadviseerd.¹⁸

¹⁴ De Nutte e.a. 2019.

¹⁵ Dirix 2020.

¹⁶ Bruggeman 2022.

¹⁷ Reyns 2022.

¹⁸ De Raymaeker 2023.

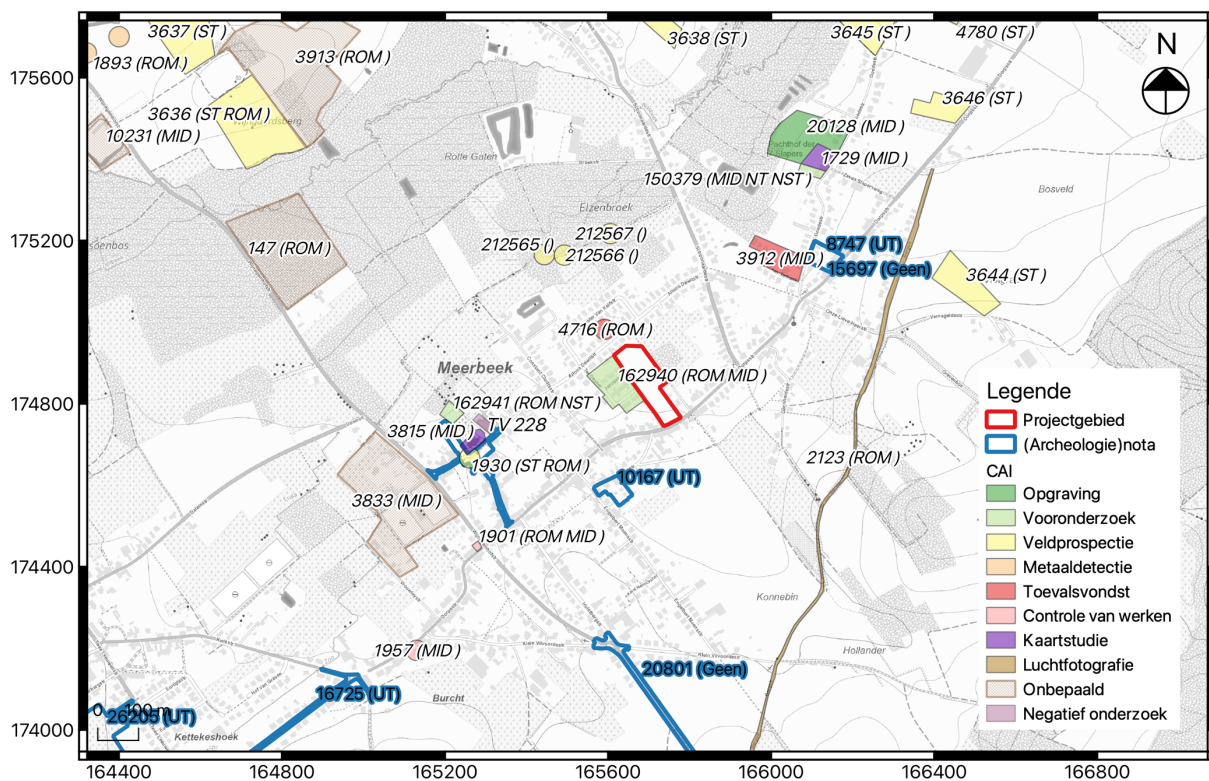

Fig. 1.23: Uittreksel uit de CAI met situering van het projectgebied.

1.2.4 Datering en interpretatie van het onderzochte gebied

Het projectgebied bevindt zich in aan de rand van het centrum van Meerbeek, een dorp in de Vlaamse (zand)leemstreek. In de omgeving zijn verschillende archeologische waarden gekend, al bleef het aantal opgravingen tot op heden erg beperkt. De opgegraven site is echter wel interessant vermits hier duidelijke sporen van ijzerproductie in de volle middeleeuwen werden aangetroffen. Er werd proefsleuvenonderzoek uitgevoerd op het terrein naast het huidige projectgebied. Ook hier werden sporen en vondsten aangetroffen die wijzen op een artisanale ijzerproductie of -bewerking in de volle middeleeuwen. Jammer genoeg werd het terrein niet opgegraven, maar mogelijk loopt de site wel door op het huidige projectgebied. Tijdens het proefsleuvenonderzoek bleken in het colluvium vele resten van Romeinse dakpannen voor te komen. Aangezien het colluvium boven de middeleeuwse sporen aanwezig was, is het relatief recent colluvium. Het Romeins materiaal is dan vermoedelijk ergens uit de buurt weggeërodeerd en afgezet op het plangebied. Ook in de ruimere omgeving zijn Romeinse vondsten gedaan als toevalsvondst of veldprospectie. Er wordt op basis van deze gegevens voor het projectgebied dan ook een hoog potentieel opgesteld voor sites uit de Romeinse tijd en de (volle) middeleeuwen. Zeker vanaf de 2de helft van de 18de eeuw stond er in het zuiden van het projectgebied, langs de Dorpsstraat, bebouwing. Deze werd in de jaren 80 gesloopt, maar het is niet duidelijk hoe grondig dit gebeurde. Mogelijk zijn er nog ondergrondse resten aanwezig, maar het kan ook dat alles inclusief funderingen en eventuele kelders is uitgebroken.

Voor eventuele artefactensites uit de steentijd (jager-verzamelaars) hangt het potentieel sterk samen met de landschappelijke context van het projectgebied. Het terrein ligt op een relatief vlak plateau'tje tussen twee waterlopen op minder dan 250 m afstand. Dergelijke gradiënten in het landschap vormden mogelijk een aantrekkelijke locatie voor de prehistorische mens. De omgeving is vrij erosiegevoelig, maar er zijn geen directe aanwijzingen dat er op het projectgebied sterke erosie heeft plaatsgevonden. Het voorkomen van Adp-gronden doet eerder vermoeden dat er sediment is afgezet (in de vorm van colluvium), waardoor mogelijk een beschermend afdekkend pakket is gevormd. Afgaande op de gegevens van het colluvium op het aanpalende terrein gaat het om laat- of postmiddeleeuws colluvium. Het is echter niet uit te sluiten dat voorheen wel erosie of intensieve landbouw op het terrein heeft plaatsgevonden, wat dan een impact kan hebben gehad op een eventueel prehistorisch loopoppervlak.

Verder onderzoek zal dus noodzakelijk zijn om na te gaan hoe de bodem is opgebouwd en hoe eventuele archeologische niveaus bewaard zijn gebleven. In het programma van maatregelen zal worden toegelicht uit welke fasen het vervolgonderzoek zal bestaan.

1.2.5 Synthese

Kan de hoogstwaarschijnlijke afwezigheid van een archeologische site afdoende gestaafd worden?

De hoogstwaarschijnlijke afwezigheid van een archeologische site kan op dit moment niet afdoende gestaafd worden.

Zijn er archeologisch relevante sites aanwezig?

Het is op dit moment niet mogelijk om de aan- of afwezigheid van een archeologische site te bevestigen.

Wat is het wetenschappelijk potentieel van de aanwezige sites?

Er werden archeologische sporen aangetroffen op het terrein naast het projectgebied. Deze lijken te wijzen op de aanwezigheid van een volmiddeleeuwse ijzerproductie en/of -bewerkingssite. De sporen zijn niet verder onderzocht en de kern van de site werd niet gevonden. Mogelijk loopt deze door op het huidige projectgebied. Aangezien dergelijke sites niet heel frequent voorkomen en de geschiedenis van Meerbeek sowieso al slecht gekend is, heeft verder onderzoek een hoog wetenschappelijk potentieel.

Moeten er bijkomende maatregelen genomen worden omwille van eventuele aanwezige sites?

Niet van toepassing.

Maak een plan van aanpak op voor een eventueel vervolgonderzoek.

Zie hoofdstuk 2.

Kunnen maatregelen voorgesteld worden voor een eventueel behoud in situ van een aanwezige archeologische site? Hoe kunnen deze maatregelen afgedwongen en gecontroleerd worden?

Aangezien de geplande werken een verkaveling betreffen, wordt uitgegaan van een totale verstoring van de bodemopbouw. Het aanpassen van de plannen om zo een behoud in situ te bewerkstelligen behoort binnen het huidige project niet tot de mogelijkheden.

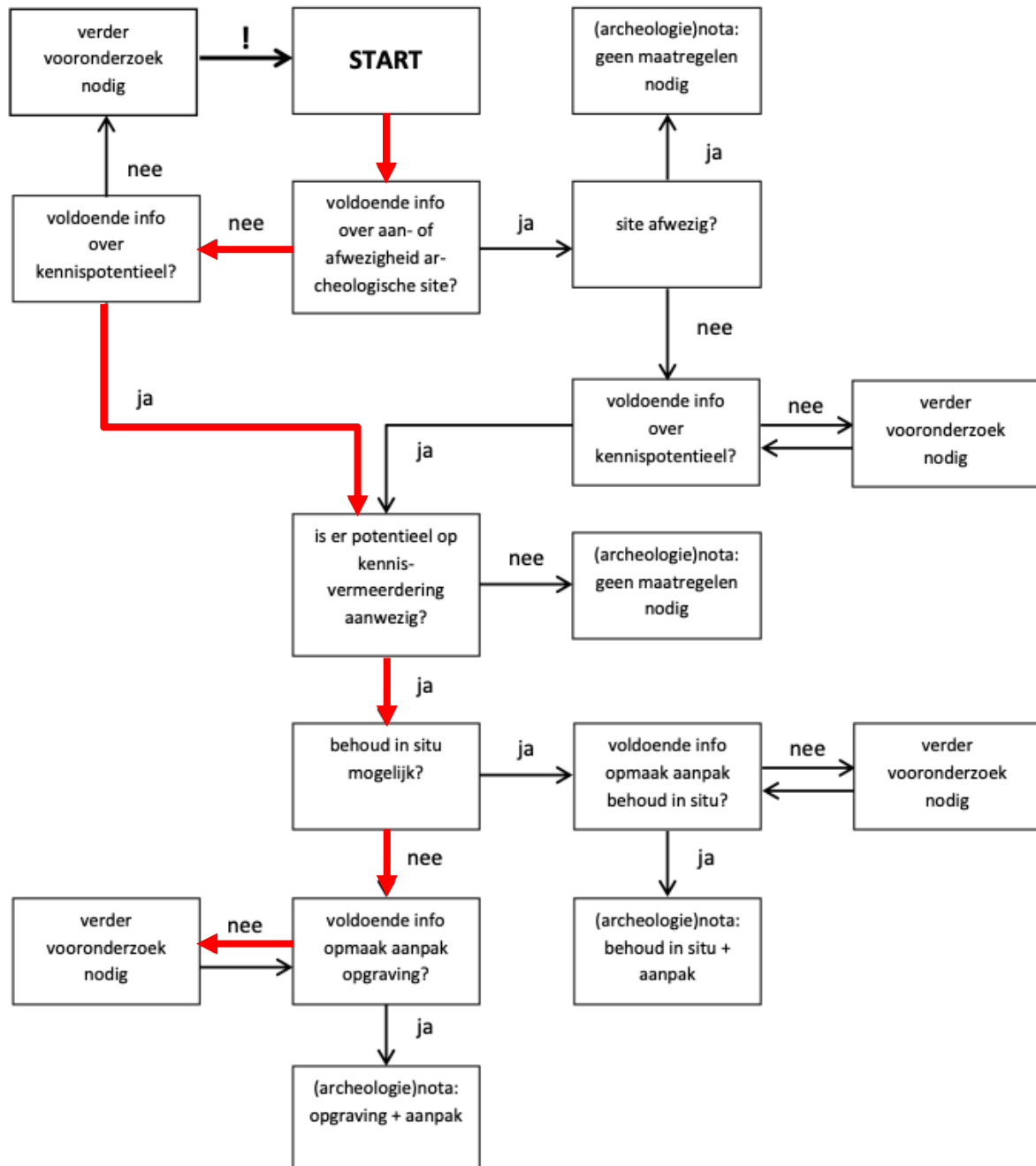

Fig. 1.24: Procesverloop gevisualiseerd binnen de beslissingsboom bij de afweging over de noodzaak tot verder archeologisch onderzoek.¹⁹

¹⁹ Code Goede Praktijk 4.0, hoofdstuk 5.2.

Bibliografie

Literatuur

ANTROP M., VAN EETVELDE V., JANNSENS J., MARTENS I. & VAN DAMME S. 2002: *Traditionele Landschappen Vlaanderen – overzicht*, Gent.

AUGUSTIN S., DRIESEN P. & VANAENRODE W. 2020: *Nota Meerbeek, Goedestraat. Ontwikkeling van zeven woongelegenheden*, Tongeren.

BRUGGEMAN J. 2021: *Programma van maatregelen Meerbeek (Kortenbergh) – Hulstbergstrata en Bertem-Meerbeeksesteenweg*, Bornem.

DE NUTTE G., SIMONS R., DEVILLE T. & HOUBRECHTS S. 2019: *Louis Andriesstraat en Engelbert Moensstraat te Meerbeek (gem. Kortenbergh)*, Hasselt.

DE PUYDT M. & SMEETS M. 2013: *Archeo-rapport 152. Het archeologisch vooronderzoek aan de begraafplaats te Meerbeek (Kortenbergh)*, Kessel-Lo.

DE RAYMAEKER A. 2023: *Archeologienota: Het archeologisch vooronderzoek aan Twee Leeuwenstraat te Kortenbergh (Everbergh)*, Tienen.

DIRIX E. 2020: *Archeologische evaluatie van het bodemarchief van de Kruisborrestraat, Boeyendaalstraat, Hollestraat, Ballingstraat, Kwikstraat en Dorpsstraat te Kortenbergh (prov. Vlaams-Brabant)*, Hasselt.

REYNS N. 2022: *Programma van maatregelen Meerbeek (Kortenbergh) – Dorpskern*, Bornem.

VAN DE KONIJNENBURG R., DEVROE A. & CLAESEN J. 2013: *Archeologische prospectie met ingreep in de bodem. Kortenbergh – Alfons Dewitstraat, Kortenaken*.

WESEMAEL E., DE WINTER N. & DEKEUNINCK M. 2009: *Rapport 79. Opgraving aan de Goedestraat te Meerbeek (Kortenbergh)*, Sint-Truiden.

WESEMAEL E. 2009: *Rapport 80. Prospectie met ingreep in de bodem aan de Goedestraat te Meerbeek (Kortenbergh)*, Sint-Truiden.

Websites

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/>

<https://medium.com/@christiaanjanssens/kortenber-76abc22f9f2d>

<https://onderzoeksbalans.onroerendergoed.be/onderzoeksbalans/archeologie>

<http://oud.kortenber.com/vrijetijd/toerisme/geschiedenis.php>

www.agiv.be

www.dov.vlaanderen.be

www.geopunt.be